

PROMICANJE ISTINE O HRVATIMA U SAVEZNOJ REPUBLICI NJEMAČKOJ

Gojko BORIC

Dvije američke izreke vjerojatno najbolje objašnjavaju smisao svake promidžbe: »Radi dobro i govori o tome« i »Polovica moga novca uložena u ekonomsku propagandu bačena je kroz prozor, ali ne znam koja polovica«. Drukčije rečeno, nikada točno ne znamo što će od uložениh sredstava uroditi konkretnim rezultatima. Druga izreka pripisuje se osnivaču američke automobilske industrije Fordu, prva vjerojatno pripada u američku životnu filozofiju. U Hrvatskoj te dvije mudrosti kao da nisu poznate. U zaglavljju tjednika *Hrvatski list* piše vrlo idealistički: »Veritas vincit« (»Istina pobjeđuje«), u što, temeljem iskustva pojedinaca i zajednica, valja, nažalost, sumnjati. Kad bi bilo tako, ovaj bi svijet bio mnogo pravedniji. Njemački političar Franz Josef Strauss jednom je rekao: »Nije toliko važno biti u pravu, koliko je važno dobiti pravo.« Znači, treba raditi na tome da dobijemo pravo šireći istinu o nama. Ništa se samo po sebi neće okrenuti u našu korist. Prije bismo mogli reći da su u prednosti oni koji nam ne žele dobro jer pišu i govore o Hrvatima i Hrvatskoj temeljem duboko zaorane antihrvatske propagandne brazde iz jugoslavenskih i srpskih izvora. Primjera za to ima na pretek, no to nažalost u Hrvatskoj nije dovoljno poznato.

Imidž Hrvata u Njemačkoj za vrijeme komunističke Jugoslavije kao da nije postojao, odnosno sve je bilo »jugoslawisch«, gotovo ništa »kroatisch«, a to je onda često bilo negativno, opterećeno klišeima o Hrvatskoj u Drugom svjetskom ratu. U boljim slučajevima o Hrvatskoj se nešto znalo kao o lijepoj zemlji u kojoj su snimani njemački filmovi prema romanima Karla Maya. Pisalo se o Dalmaciji i Istri kao da nisu hrvatske pokrajine. Istočnojadranska obala bila je u njemačkim medijima podijeljena na slovensku, istarsku, kvarnersku, dalmatinsku i crnogorsku. Hrvatskom Jadranu nigdje ni traga. Slika o Hrvatskoj počela se mijenjati nabolje kad su se u njemačkim medijima pojavili analitički novinari, da navedemo najbolje, kao što su Johann Georg Reißmüller i Viktor Maier iz *Frankfurter Allgemeine Zeitung*a, Carl Gustaf Ströhm iz *Die Welta* i Hans Peter Rullman sa svojim biltenom *Ostdienst*. Reißmüller je u Merianovu turističkom vodiču *Dalmatien* morao upozoriti svoje njemačke čitatelje: »Dalmatien ist auch Kroa-

tien« (i Dalmacija je Hrvatska«). U svojim političkim člancima spomenuti su novinari stalno pisali o Jugoslaviji kao heterogenoj zemlji, s bogatijim i naprednijim zapadnim republikama, s neriješenim nacionalnim pitanjima (posebice Hrvata i kosovskih Albanaca), s beogradskim centralizmom koji je gušio sve napredne ideje, sa stalnim reformama koje nisu donijele gospodarski napredak, ali i s nekim prednostima jugoslavenskoga sustava u usporedbi s »realnim socijalizmom« istočnoeuropskih zemalja, no nijedan od njih nije dovodio u pitanje Jugoslaviju kao državu jer je, navodno, bila »brana od nadiranja Sovjeta prema toplom Jadranskom moru«, kako je to formulirao Ströhm u svojoj knjizi *Jugoslawien nach Tito (Jugoslavija poslije Tita)*. Za njega je »opstanak Jugoslavije bio u interesu Zapada«. Ströhm je poslije postao omiljeni hrvatski novinar, ali samo u vrijeme predsjednika Tuđmana. Danas ne bi bio zamisliv takav uspjeh jednog stranog novinara u Hrvatskoj. Strani dopisnici posljednjih nekoliko godina pišu rijetko, površno, a neki i zlonamjerno o našoj državi.

Shvativši da i najbolji članci njemačkih autora nisu dovoljni da bi njemačka javnost shvatila hrvatsku problematiku, skupina hrvatskih intelektualaca osnovala je u Mainzu 1976. godine Društvo za proučavanje hrvatskih pitanja, koje je izdavalo najprije dvomjesečnik i potom tromjesečnik *Kroatische Berichte*. Časopis su najdulje zajednički uređivali Stjepan Šulek, Gojko Borić, Ivona Dončević i Ernest Bauer te još neki, manje-više kao suputnici. Časopis se financirao iz pretplate i novčane pomoći Hrvatskoga narodnog vijeća, krovne organizacije hrvatskih stranaka, društava i udruga izvan Ustaškog pokreta i Hrvatske seljačke stranke, dvaju političkih gibanja koja su tvrdila da im pripada monopol predstavljanja hrvatske emigracije, što je bila puka besmislica i jednostavno nije odgovaralo istini. Svi koji su pisali za *Kroatische Berichte*, činili su to bez novčane naknade. Nakon što je uspostavljena hrvatska samostalnost *Berichte* prestaje izlaziti, što smo sa zakašnjenjem shvatili kao pogriješku, nadajući se da će u Zagrebu početi izlaziti ne samo jedan nego nekoliko mjesečnika, ako ne i tjednika, na engleskom i/ili njemačkom jeziku. Hrvatska je jedina država u Europi u kojoj ne izlaze promidžbene novine na stranim jezicima. Nitko ne može shvatiti zašto je tome tako. Časopis za književnu suradnju s inozemstvom *Most/The Bridge* izlazio je najprije kao tromjesečnik, onda polugodišnje kao dvobroj te, kako smo nedavno doznali, ove će godine izaći kao četverbroj. I to upravo u godini kada će Hrvatska potpisati pristupni ugovor o članstvu u Europskoj uniji. Osim toga, Hrvatska nema nijedan kulturni institut u inozemstvu, a trebala bi ih imati najmanje četiri ili pet, primjerice u Berlinu, Parizu, Rimu, Londonu i New Yorku, što bi i financijski bilo moguće ako bi se ukinulo nekoliko suvišnih veleposlanstava. Ali to je posebna tema.

Prije deset godina mi Hrvati u Njemačkoj osjetili smo potrebu da jedna nova publikacija nadomjesti *Kroatische Berichte*, to više što se odlaskom iz njemačkoga medijskog prostora prije spomenutih Reißmüllera, Ströhma, Maiera i Rullmanna naglo počelo pogoršavati izvještavanje o Hrvatima i Hrvatskoj u njemačkom »objavljenom mišljenju«. Nijemci, naime, dijele »öffentliche Meinung« — javno mišljenje građana — od »veröffentliche Meinung« — objavljeno mnijenje u medijima. U javnom mišljenju stajali smo dobro, u objavljenom prilično loše. Kao primjer navodimo tri knjige u kojima se naveliko kleveće Hrvatsku. Tako poznati njemački novinar Ulrich Schiller povezuje »fašističku« NDH s »nacionalističkom« Republikom Hrvatskom, a pojam nacionalizam je u zapadnoj terminologiji gotovo istovjetan s fašizmom. Knjiga je naslovljena *Deutschland und seine Kroaten (Njemačka i njezini Hrvati)*. Navodni stručnjak za jugoistočnu Europu Norbert Mappes-Niediek tvrdi u svojoj knjizi *Kroatien, Das Land hinter der Adria-Kulisse (Hrvatska, zemlja iza jadranske kulise)* da je naša Republika u svemu negativno drukčija od onoga što se turistima pričinja na jadranskoj obali. A njegov austrijski kolega Georg Mayer nadmašuje oba prethodna autora u knjizi *Aufmarsch — Das rechte Gefahr aus Osteuropa (Marširanje — desničarska opasnost iz istočne Europe)*, u kojoj na najprimitivniji način proglašava sve što je konzervativno u Hrvatskoj ustašlukom i ludilom u medicinskom smislu riječi. (Osvrnuo sam se na Schillerovu i Mappes-Niediekovu knjigu u *Hrvatskoj reviji* br. 4/2010. O Mayerovoj ću uskoro objaviti recenziju.) Spomenute knjige su samo vrh sante leda u antihrvatskoj promidžbi nekih njemačkih publikacija.

No vratimo se prvotnoj temi u ovom izlaganju. Udruga »Hrvatska kuća« u Kölnu zamolila je Karla Müllera, Volksdeutschera iz njemačko-hrvatske obitelji rođena u Zagrebu i mene da u suradnji s jednim ili dvojicom hrvatskih novinara oblikujemo internetski tromjesečnik *Bulletin*. To je bilo najjeftinije rješenje jer su se Hrvati u Njemačkoj naveliko novčano iscrpili tijekom Domovinskoga rata. *Bulletin* izlazi redovito, šaljemo ga samostalno i uz pomoć Hrvatskoga svjetskog kongresa u Njemačkoj, na nekoliko tisuća relevantnih adresa raznih institucija i važnih pojedinaca. Odjek je dosad uglavnom dobar, a i šutnja je ponekad znak odobravanja jer ljudi obično reagiraju ako im se nešto ne sviđa.

Pred svakim novinarom kojemu je do istine isprečuju se prepreke u obliku dvaju problema: kako iz golemoga mnoštva informacija razlučiti važne od nevažnih, a kada je riječ o pisanju za inozemstvo, kako prići strancima da nas shvate i prihvate? Mi smo u početku bili uvjereni da nam za naš *Bulletin* trebaju domaći, hrvatski novinari koji će nam slati tzv. *Rohmaterial* iz kojega ćemo izvući najvažnije podatke i argumente i prilagoditi ih njemačkim čitateljima. S nama su surađivali Tihomir Dujmović, Čedomir Buzančić i Božo Čubelić sa svojim veoma vrijednim tekstovima koje smo morali kratiti i prilagođivati njemač-

kim žurnalističkim sadržajima i oblicima. Tijekom suradnje s njima stekli smo iskustvo da su oni uglavnom pisali za domaću publiku, odnosno točnije rečeno: njihova vrijednosna skala nije potpuno odgovarala našoj, za što oni nisu krivi jer to vrijedi za gotovo sve hrvatske novinare. Prateći hrvatske medije od početka osamostaljenja Hrvatske spoznali smo da su vanjskopoliitičke rubrike u njima količinski i kvalitetom najslabije. Postupno je suradnja s domaćim novinarima postala suvišna, oslonili smo se na vlastite snage i mislimo da je to bila dobra odluka, a ocjenjivanje vrijednosti našega *Bulletina* prepuštamo drugima.

Da bi nas stranci mogli shvatiti i prihvatiti, treba najprije znati što znaju o nama i kako ih uvjeriti u naše činjenice i argumente na njihov način. Ne samo njihovim jezikom, nego i njihovim pojmovima. Listajući *Bulletin* iz njegovih prvih godina, vidimo da smo u tome prilično lutali, ponekad pišući o unutarhrvatskim sukobima koje Nijemci nisu mogli shvatiti. Kad govorim o hrvatskim problemima, naglašavam da smo se u gotovo svakom broju osvrtnali i na situaciju Hrvata u Bosni i Hercegovini. Tijekom rada iskristalizirale su se neke stalne rubrike od kojih spominjem kao najvažnije: nastojanja Hrvatske da postane članicom NATO-a i Europske unije, gospodarski uspjesi i neuspjesi Hrvatske kao tranzicijske zemlje, privlačnost hrvatskoga turizma, demokratizacija političkog života u našoj Republici, borba protiv korupcije i gospodarskog kriminala, nepodnošljiv položaj bosansko-hercegovačkih Hrvata, odnosi prema Srbiji koji do danas nisu zadovoljavajući, hrvatski kulturni život i afirmiranje hrvatske umjetnosti u inozemstvu, poglavito u Njemačkoj.

Posebno veliku pozornost posvetili smo hrvatskim nastojanjima oko učlanjenja u Europsku uniju, sa svim usponima i padovima na tom putu. Isticali smo da se Hrvatska mora uglavnom sama pobrinuti za svoje nacionalne interese kao buduća članica Unije. Naime, argumenti kako smo mi uvijek bili Europa, znači mnogo prije nego neke utemeljiteljice EU-a, i kako je Europa nešto više nego Europska unija, što je u biti točno, »ne pale« u briselskim uredima. Naš *Bulletin* čitaju zastupnici Europskog parlamenta zaduženi za jugoistočnu Europu te članovi Europske komisije zaduženi za nas. Nikad nismo sumnjali u to da Hrvatska mora postati članicom zajednice europskih država s oko pola milijarde stanovnika. Pri tome smo, kad je bilo potrebno, jednako hvalili proeuropsku politiku obje koalicijske vlade, one pod vodstvom HDZ-a kao i one koju je predvodio SDP. S priličnom smo gorčinom registrirali smetnje i uvijek nove uvjete Bruxellesa spram Zagreba, ali i nekih europskih zemalja, primjerice Francuske, Nizozemske i Velike Britanije. Ipak nikad nismo doveli u pitanje neophodnost hrvatskog učlanjenja u Europsku uniju.

Naša gospodarska rubrika pripada u one s najviše konkretnih podataka i procjena činjeničnog stanja, ali u njoj smo više naglašavali hrvatske uspjehe ne-

go poraze, i to s konkretnim podacima i uvjerljivom argumentacijom. Za nas je bilo važnije ustvrditi da je »čša polupuna, a ne poluprazna«, odnosno znali smo da i psihologija igra važnu ulogu u ekonomiji, pa je to strancima tako trebalo servirati. U Hrvatskoj se često zaboravlja da i neke novije članice Europske unije materijalno stoje lošije nego naša Republika, koja očito više troši nego zarađuje, ali se u tome nalazi u ne baš malom društvu nekih članica Unije kao što su Grčka, Irska i Portugal, premda mi imamo veće opravdanje za jadikovke jer smo imali nametnuti Domovinski rat i sve njegove strašne posljedice koje spomenute države nisu doživjele. Nismo međutim propustili spomenuti da odgovorne za preveliku vanjsku zaduženost kao i nerazuman uvoz valja tražiti više u Hrvatskoj nego u inozemstvu.

Pišući o hrvatskim gospodarskim prilikama posljednjih nekoliko godina, izgledalo nam je, temeljem domaćih ali i stranih podataka, da je svjetska gospodarska kriza zaobišla Hrvatsku, no to smo morali ispraviti jer se i naša Republika nalazi pod gotovo svemogućim diktatom globalizacije. Za nas je od velike važnosti bilo isticati sve povoljniju investicijsku klimu u Hrvatskoj. U tome bismo se mogli naći pod udarom domaćih kritičara koji jadikuju kako su Hrvati sve rasprodali strancima, no oni zaboravljaju da su tome prethodili kupoprodajni ugovori; stranci su kupovali a mi smo prodavali, ali na to nas nitko nije prisiljavao.

U osvrtima na situaciju Hrvata u Bosni i Hercegovini naglašavali smo nedostatke Daytonskog sporazuma, koji je bio dobar za okončanje rata, ali sasvim nedostatan za daljnji razvitak tronacionalne države u kojoj su Hrvati, kako se čini, najveći gubitnici. Nastojali smo dokazati da krivnju za to, po težini odgovornosti, snose međunarodna zajednica, separatizam bosanskih Srba, centralističke zabubice Bošnjaka i nesloga tamošnjih Hrvata, ali i službeni Zagreb, koji je neko vrijeme previše obećavao bosanskohercegovačkim Hrvatima, a to nije mogao ostvariti. Ističemo ključnu ulogu Katoličke crkve u Bosni i Hercegovini čiji prijedlozi o preustroju te zemlje, nažalost, nailaze na gluhe uši. Prema našim zaključcima, budućnost Bosne i Hercegovine je neizvjesna jer ni međunarodna zajednica, a ni domaće političke snage nisu voljne ili nisu u stanju izvesti kopernikanski obrat i temeljito reformirati Dayton u smislu pretvaranja te tragične zemlje u pravu federaciju u svemu jednakopravnih naroda. Prilike u Bosni i Hercegovini, po nama, negativno se odražuju i na Hrvatsku, ali i na cijelu regiju. Svjetska zajednica tu, nažalost, reagira sa zakašnjenjem ili uopće ne reagira.

Komentirajući situaciju u Srbiji kao i hrvatsko-srbijanske odnose, uvijek smo bili skeptični jer nismo mogli vjerovati u stvarnu preobrazbu političke klase u susjednoj zemlji i nakon Miloševića. Stalno smo upozoravali na raskorak između deklaracija vodećih političkih snaga u Beogradu i posve drukčije zbilje, posebice u hrvatsko-srbijanskim odnosima. Na brojnim smo primjerima dokaza-

li da do prave katarze u srbijanskom političkom i kulturnom životu nije došlo, a Nijemci najviše znaju što znači *Vergangenheitsbewältigung* (prevladavanje prošlosti) jer im je to prilično dobro uspjelo, kako prema svojoj nacističkoj tako i komunističkoj prošlosti. Ovdje moramo naglasiti da se pri objašnjavanju prilika u Srbiji i tumačenju hrvatsko-srbijanskih odnosa nismo upuštali u jeftine polemike, koje se ponekad nameću zbog drskosti Beograda i naivnosti Zagreba. I neke njemačke novine, kao konzervativni *Frankfurter Allgemeine* i ljevičarski *Die Tageszeitung*, slijede tu liniju.

U graničnom sukobu sa Slovenijom bili smo vrlo čvrsto na hrvatskoj strani, jednostavno zbog toga što Ljubljana nema pravo, a koristila je svoje članstvo u Europskoj uniji da bi ucjenjivala Hrvatsku. Upozorili smo da je takvo držanje Slovenije uvjetovano vanjskopolitičkom slabošću Unije, koja preferira svoju članicu a ne međunarodno pravo mora. Ipak smo pozdravili djelomični uspjeh premijerke Jadranke Kosor u pregovorima s njezinim slovenskim kolegom Borisom Pahorom. Politika je ipak »umijeće mogućega«, ne toliko rezultat pravde i morala.

U pisanju o hrvatskoj unutarnjoj politici stalno smo imali pred očima potrebu da je učinimo što jasnijom strancima koji o njoj ne znaju mnogo, pri čemu smo izbjegavali »prati domaće prljavo rublje« u inozemstvu. Isticali smo nastojanja svih vlada da provedu reforme prema uputama Bruxellesa, što je ponekad izazivalo i domaća negodovanja jer se često od Hrvatske tražilo više nego od ostalih kandidatkinja za članstvo u Uniji, pa čak i više od onoga što kao demokratska postignuća posjeduju neke njezine članice. Pregovori Hrvatske s Europskom unijom trajali su predugo i u nekim aspektima bili za nas i ponižavajući, posebice zbog toga što se Bruxelles služio i polugama za pritiske koji nemaju veze s kopenhaskim kriterijima. No stalno smo isticali da alternative za EU nema, premda, psihološki gledano, Hrvati imaju pravo biti nezadovoljni nekim postupcima Bruxellesa.

Kultura je, uz hrvatsko približavanje Europskoj uniji i gospodarsku problematiku, nama najomiljenija tema u *Bulletinu*, koju smo uveli sa stanovitim zakašnjenjem jer je teško o njoj pisati na ograničenom prostoru. Držimo da bi Hrvatska bila prepoznatljivija i time prihvaćenija u tzv. velikom svijetu ako bi, osim svojih prirodnih ljepota, isticala i svoja kulturna postignuća o kojima se vrlo malo zna u Europi, čiji smo kulturno nerazdvojiv dio otkad smo primili kršćanstvo iz Rima i kasnije postali katolici, živjeli u državnom zajedništvu s Mađarima, Austrijancima i Mlečanima, prihvatili latinicu, školovali svoje mlade ljude u sveučilišnim središtima srednje i zapadne Europe, tiskali svoje prve knjige u Njemačkoj i Veneciji te tijekom prvog Hrvatskog preporoda pretvorili austrijske, njemačke, židovske, češke, slovačke, slovenske pa čak i neke mađarske došlja-

ke u prave Hrvate. Hrvatska književnost i hrvatski jezik igraju prevladavajuću ulogu u našoj kulturnoj rubrici.

Posebno ističemo sudjelovanje Hrvatske na međunarodnim sajmovima knjiga u Frankfurtu i Leipzigu, kao i afirmiranje hrvatskih pisaca, pa i onih koji pišu na njemačkom, u inozemstvu. Nastojimo hrvatske umjetničke festivale uzduž Jadrana približiti Nijemcima, kako bi kao turisti prenijeli njihove vrijednosti u svoju zemlju poslije povratka s godišnjeg odmora. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* objavljuje svake godine popis svih europskih festivala, a od hrvatskih je tu samo jedan, Dubrovačke ljetne igre, i to pod pogrešnim imenom. Zabilježili smo izdavanje važnijih i trajnijih knjiga u Hrvatskoj, kao i sve afirmirane kulturne manifestacije raznih vrsta. Također ne zaboravljamo spomenuti odlaske u vječnost poznatih kulturnjaka u namjeri da se njihovih djela sjete njemački kulturni menadžeri barem posthumno. S posebnom odlučnošću odbijamo nijekanje hrvatskoga jezika u nekim europskim institucijama, koje ima svoje »inspiratore« i u Hrvatskoj; dovoljno je spomenuti neznalačku knjigu Snježane Kordić *Jezik i nacionalizam* čiji je izdavač Nenad Popović (Naklada Durieux) jednom čak bio voditeljem hrvatskoga nastupa na Sajmu knjiga u Leipzigu. To bi se moglo komentirati njemačkom izrekom da je tu netko (zapravo Ministarstvo kulture) »jarca postavilo za čuvara vrta«. Popović je u intervjuu Švicarskom radiju osporavao postojanje hrvatskog jezika i govorio, potpuno u duhu Stipe Šuvara, kako postoji »jugoslavenski kulturni prostor« i nakon raspada nasilne komunističke države u kojoj to ipak nije ostvareno: jugoslavenstvo kao kulturno zajedništvo nije postojalo.

Bacimo na kraju kratak pogled na posljednji broj *Bulletina*. U povodu posjeta predsjednika Ive Josipovića Njemačkoj izvješćujemo o tradicionalno dobrim hrvatsko-njemačkim odnosima. Potom zaključujemo da bi se pristupni pregovori s EU-om mogli oduljiti do jeseni. Ponovno ističemo odlučnu borbu vlade premijerke Kosor protiv korupcije. Nakon toga opisujemo nedavne demonstracije u Zagrebu i ostalim hrvatskim gradovima s upozorenjem kako nije dovoljno biti protiv nečega, nego treba reći i za što smo. Još jedanput upozoravamo na nepodnošljivo stanje Hrvata u Bosni i Hercegovini. U vanjskopolitičkoj rubrici utvrđujemo nekorektnosti srbijanske politike spram Hrvatske. I na kraju smo uz odgovarajuće primjere konstatirali kako je gospodarska kriza naveliko zahvatila i kulturni život u Hrvatskoj. Ovaj broj *Bulletina* ima osam i pol stranica, za što su autori morali pročitati čitavo malo brdo hrvatskih i njemačkih publikacija, otprilike dvije do tri tisuće kartica teksta. Posao koji je iziskivao mnogo truda, ali nadamo se da je bio plodonosan u smislu širenja istine o Hrvatima i Hrvatskoj na njemačkom jezičnom području, prema broju govornika od oko sto milijuna najbiecem u Europi.